

A magyar törvény multjának kiállítása a Nemzeti Múzeumban

Csütörtökön nyitja meg Hóman Bálint kultuszminiszter az érdekes jogtörténeti kiállítást

A Nemzeti Múzeum díszes márvány előcsarnokában csütörtökön nyitja meg Hóman Bálint kultuszminiszter azt a nagyjelentőségű kulturalkiállítást, amelynek címe: *A magyar törvény multja*.

Az ezeréves törvényalkotás dokumentumai sorakoznak itt köröskörül Szent István törvénykönyvétől a mai törvényalkotásokig. Kódexekben, okmányokban, emlékekben előttiünk a magyar kultúra büszkesége, a magyar jog, amely olyan kincseket tudott fölmutatni az európai jogtudományoknak, mint az *Aranybulla* és *Tripartitum*.

Annak ellenére, hogy a kiállítás anyagának jó része okmány, kódex, föliáns, mégis dekoratív kép tárul a látogató elé a Múzeum empire-termében. Hatalmas pálmák között a magyar rendi alkotmány tudósának, *Verböczi István* nádornak mellszobra fehérlik, oldalt régi terézianus és antikizáló stílusú szekrényekben történelmi kincsek csillogtak. A falakon királybírók ősi zászlai és a vásári pallosjog jelvényei. Keretekben régi finom metszetek: *Szent István*, *Zsámboky János*, *Mária Terézia*, *Kováchich Márton György* és a magyar jogtörténet többi kiemelkedő alakja... A terem közepén bársonybrokát hímzésű terítővel leborított hosszú asztal. Rajta üvegbura alatt párnán *Zsigmond király* nagyváradi sírjából származó országalmája és előtte keresztbe fektetve *Báthory István* erdélyi fejedelem ékköves buzogánya. A magyar és erdélyi jogfejlődés két szimbóluma...

Kísérőnk a kiállításról ezt a felvilágosítást adja:

— Négy oka is van annak, hogy ezt a magyar jogtörténeti kiállítást megrendeztük. Most háromszázötven éve jelent meg először nyomtatásban *Nagyszombatban* az addigi magyar törvények gyűjteménye. Másrészt háromszázéves évfordulója van annak, hogy a gyulafehérvári országgyűlés elhatározta az Erdélyre vonatkozó törvények kiadását. Továbbá néhány nappal ezelőtt sikerült Hóman Bálint kultuszminiszter úrnak megszerezni a Nemzeti Múzeum könyvtára részére az úgynevezett *admonti kódexet*, amely *Szent István király törvényének XII.-ik századból* való kézírata, tehát a legrégebb ismert és fennmaradt Magyarországon íródott jogi kódex. Továbbá azért is rendeztük meg a kiállítást, mert az *International Law Association* most tartja ezévi kongresszusát Budapesten, így ez a legkedvezőbb alkalom arra, hogy a külföld jogtudósaival megismertessük a magyar jogfejlődés történetét és emlékeit.

Az admonti kódex megvásárlása

Előttiünk fekszik a legrégebb magyar írott törvénykönyv, az *admonti kódex*. Külső megjelenésre szerény ez az okmány, de felbecsülhetetlen az értéke a magyar mult szempontjából. Nyolc hártylevélből áll. Valamikor erre a tizenhat oldalra kaligrafálta Szent István intézkedéseit valamelyik barát. A XII.-ik században készült Szent István dekrétumának ez a másolata. Egész mostanáig a *Stájerországban* lévő *admonti bencés klostrom* tulajdonában

volt, ahol 1849-ben egy német tudós, *Wattenbach Vilmos* fedezte fel s most Hóman kultuszminiszter megszerezte a Nemzeti Múzeum könyvtára részére.

A dekrétumok keletkezését így okolta meg a szent király a törvények előadott bevezetésében:

„Mivel minden nemzetnek saját törvényei vannak, mi is, Isten útmutatása szerint kormányozva birodalmunkat, utánozva a régi és a mostani császárokat, törvényt állapítottunk meg nemzetünknek.”

Hóman Bálint megállapítása szerint az admonti kódex törvényes rendelkezéseiben ugyan felismerhető a bajor *Lex Bainvariorum* hatása, de viszont ezek a dekrétumok már az önálló magyar jogfejlődés eredményei, ami abból is kiderül, hogy a bajor törvényeknek germán és szláv területeken szokásos négyes rendszerű engesztelési és vérdíjaitól eltérően, az admonti kódex a *Keletről hozott 5-ös számszámú rendszert használja*. A bírságként fizetett tinó tétele például ez: 5, 10, 50, 100 tinó.

A kódex foglalkozik a magántulajdon kérdéseivel is, de inkább egyházi vonatkozásaiban teljes. Megállapítja az egyházi és külön a püspöki vagyon kezelését és pontosan kimondja, hogy mennyi bírságot kell annak fizetni, aki *nem tartja meg a börtöt*,

Ötelségének hagyok egy poharat

A Nemzeti Múzeum harmadik nagy értékű törvénykönyve a 377 levélből álló *Ilosvay-kódex*. *Ilosvay István* gyűjteménye. Az ő tanítványa volt *Telegdi Miklós*, a későbbi pécsi püspök, aki kiadta *Ilosvay* gyűjteményét nyomtatásban, *Mosóczi Zakariás* nyitrai püspökkel együtt.

Telegdi végrendeletét ezekkel a szavakkal vezette be:

„Amikor e sorokat írom, oly kevés pénzem van, hogy alig lesz elég temetési költségeim rendezésére. Ötelségének hagyok egy poharat...”

Jelentős darabja a kiállításnak a *Quadripartitum*, amely az I. Ferdinánd király idejében érvényes magyar jogot foglalta írásba. A *Quadripartitumot* ugyan nem szentesítette a király, de mégis jogforrásnak tekintették.

Az *Országos Levéltár* által kiállított törvénykönyvek között látjuk a legrégebb eredetiben fennmaradt törvényt, IV. Béla király 1267-iki oklevelét. Értékes oklevél, mert az elkallódott 1222-iki *Aranybulla*-nak ez a törvény a módosított megújítása, amely megerősíti Magyarország nemesinek szabadságjogait. Ugyancsak az *Aranybulla*t erősíti meg Nagy Lajos királynak itt kiállított 1351-iki törvénye is, amely kötelezőnek mondja ki, hogy minden nemes ember vagyonának egy bizonyos részét rokonaira hagyja. Ez az első magyar modern örökösödési törvény.

Ugyancsak az *Országos Levéltár* állította ki a *Zsigmond király-féle 1435-iki törvényt*, amely az első magyar perrendtartás.

Rendkívül jelentőségűek a közjogi törvények. Így például az 1505-iki rákosi országgyűlésnek királyi szentesítést nem nyert elhatározása, hogy idegen nemzetbelit nem fognak magyar királlyá választani. Ez az elhatározás tudvalevően a Habsburg-dinasztia trónigénye ellen irányult és meghozatalában nagy szerep jutott *Verböczi István* is. A *pragmatica sanction* kívül fontos törvénycikk 1848 április 11-én szentesített törvény, amely a modern magyar népképviselői alkotmányt statuálta. Viszont itt van a debreceni országgyűlés 1849 április 11-én tartott ülésének a jegyzőkönyve is, amely kimondja a Habsburgok detronizálását, egyben kormányzóvá választja *Kossuth Lajost*. A kiállítás anyagában van az 1867:XII. törvénycikk, a kiegyezési törvény is.

nem jár templomba, vagy a mise alatt beszélget. Aztán foglalkozik a dekrétum a rabszolgák sorsával, továbbá szankciót mond az emberölés és a feleséggyilkosság ellen.

— Ez a kódex az ezeréves Magyarországnak egyik alapköve, szellemi életünk egyik legfontosabb dokumentuma — jegyzimég a kiállítás egyik rendezője.

Amikor a hóhér örök életet kíván

A kiállítás célja a magyar igazságszolgáltatás történetének bemutatása is. Természetesen találkozunk hát a régi idők büntetőjogi eszközeivel: *pallosokkal*, *bílcsekkel*, *kalodákkal*, *ujjszorítókkal* és más megsegyenítő kintzó eszközökkel.

Egyik vitrinben éles pallos fényesedik. Ezzel fejezték le *Martinovicst*, a másik pallossal meg *Sigray Jakab* gróf fejét vették.

Különös felirat olvasható a palloson: „Wenn ich das Schwert aufhebe, so wünsche ich dem armen Sünder das ewige Leben.”

Szóval, a hóhér minden jót kíván az elítélteknek...

Másik vitrinben különböző kalodákat őriznek, amelyek közül a legmulatságosabb a *hegedűkaloda*, amelybe beleerőltették az elítélt nyakát és két kezét, úgyhogy mozdulni sem tudott. Azért nevezték *hegedűkalodának*, mert ennek a XVIII. században használt büntetőeszköznek *hegedűformája* van.

Házsártos, verekedő, veszekedő asszonyok kerültek a hegedűkalodába...

Szintén mulatságosan hat a nézőre egy másik kintzó eszköz, amelynek ez a neve: *szégyenflóta*. Részben furulyalakja van ennek a tölgyfából és tömörvasból készült szerszámnak, amellyel állítólag a rossz muzikusokat büntették meg, még pedig úgy, hogy a rossz zenész ujjait csavarokkal hozzászorították a szerszámhoz és ebben a kínos helyzetben kellett, hogy tartsa a szégyenflótát órákon át.

De van itt *ujjszorító*, *szégyenkő*, *szégyenálarc*, *bílcis* és más eszköze a régi igazságszolgáltatásnak.

Ezektől a tárgytól jobbra egyik asztalon barna bőrbe kötött mű fekszik. Híres törvénykönyv, a nevezetes *Turóczi-kódex*. Tudvalevően *Turóczi János* királyi protonotárius jogtudós kódexe ez, amely 1488-ban egyszerre két budai könyvkereskedő költségén jelent meg, *Augsburgban* és *Briunnben*. A krónika a magyarok történetét meséli el az ősidőktől Mátyás koráig. A kódex még nem régen a bécsi jezsuiták könyvtárának tulajdonában volt.

Külön asztalos sorakoznak *Verböczi híres Opus Tripartitumának* különböző kiadásai. Az 1517-iki első, amely még a szerző életében jelent meg, a különböző kiadásokig.

Hogyan születik a törvény...

A kiállítás szemléltető módon mutatja meg, hogyan születik a törvény.

Az 1929:XVIII. t.-c. példáján mutatják ezt be. Ez a törvény tudvalevően a közigazgatás rendezéséről szól. Itt látjuk a törvényjavaslatról a végrehajtási utasításig a magyar törvényalkotás egész mechanikáját. Látjuk a parlament bizottságainak tárgyalását, a képviselőház és felsőház módosításait, aztán látjuk a kormányzó aláírásával ellátott törvényt, amelyet kinyomattak az *Országos Törvénytárban*, aztán megjelent a végrehajtási utasítás a *Budapesti Közlönyben* és a *Rendeletek Tárában* és ezzel elérkezett a törvény az utolsó állomásig.

A jogtörténet emlékei közé tartozik a veszprémi püspökség *beidéző ércbilloga*, mely a XI. században ugyanolyan hitelesítő jelvénye volt a bíróság kiküldöttének, mint manapság például az amerikai *sherifek bronzcsillaga*.

A magyar törvény multja című kiállítás sorozatnak a mostani csupán első része Októberben bemutatják a magyar protestantizmus betűmultját, novemberben a magyar illusztrált könyvet, decemberben pedig a magyar gyerekkönyv multját és jelenét.

Amit most a Nemzeti Múzeumban bemutatnak, ezek a kódexek, okmányok, föliánsok, az élő magyar állam alapjai...

DIÓSZEGHY MIKLÓS

A BUDAPESTI HIRLAP
telefonszámai:

444—04.	444—07.
444—05.	444—08.
444—06.	444—09.